

TALOUSPOLIITTISIA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Sopeutuksen anatomia – miten Suomi selviää julkisen talouden ahdingosta

Julkisen talouden suuri alijäämä kaventaa talouspolitiikan liikkumavaraa ja vaikeuttaa talouskasvua edistävän politiikan toteuttamista. Tilanteen tekee hankalaksi se, että merkittävä osa alijäämästä ei selity laskusuhdanteella vaan johtuu useista rakenteellisista tekijöistä kuten väestörakenteen epäsuotuisasta kehityksestä. Uusi julkisen talouden harteille sysättyinä taakkoina ovat julkisen velan kasvaneet korkomenot sekä Venäjän kasvaneesta hyökkäysuhasta johtuvat puolustusmenojen lisästarpeet.

Tilannetta kuitenkin helpottaa se, että Suomen julkisen talouden nettovarallisuusasema on viime vuosien hurjasta velkaantumistahdista huolimatta edelleen kansainvälisesti vertaillen kohtuullisella tasolla. Se vähentää Suomen luottoriskiä rahoitusmarkkinoilla ja näin osaltaan hillitsee velkoihimme kohdistuvaa korkojennostopainetta. Rahoittajien luottamusta vahvistanee myös se, että Suomella, kuten muillakin Pohjoismailla, on paljon aikaisempaa näyttöä julkisen talouden hallinnasta.

EU:n finanssipoliittiset säännöt asettavat Suomelle kovia vaatimuksia alijäämien supistamiselle lähivuosina. Tämän hetken arvion mukaan vuotuinen sopeutustarve on 10 miljardin suuruusluokkaa. Sopeutuksen toimeenpanon pelisäännöiksi Suomessa solmittiin parlamentaarisesti kansallinen sopimus niin sanotusta velkajarrusta. Sovun laajapohjaisuus sinänsä saattaa omalta osaltaan vahvistaa rahoittajien luottamusta Suomen valtion kykyyn hoitaa julkinen velka ja näin hieman helpottaa sopeutusurakkaa. Lisäksi laajapohjainen sopu saattaa lisätä todennäköisyyttä, että sopeutusta tehdään pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja muutenkin järkevästi.

Kuva: Emmi Nykänen.

Suomen julkisen talouden sopeutusvaatimus ja -tarve on mittaluokaltaan erittäin vaativa. Toisaalta esimerkiksi Espanjassa, Portugalissa ja Italiassa on toteutettu selvästi mittavampia talouden korjaustoimia ainakin kohtuullisella menestyksellä. Myös Ruotsin sekä Suomen omat kokemukset 1990-luvulla antavat tukea käsitykselle, että jopa edessä olevia sopeutustarpeita huomattavasti suurempia julkisen talouden korjausohjelmia voidaan toteuttaa talouskasvua tarvelemättä ja hyvinvointivaltiota romuttamatta.

On kuitenkin syytä muistaa, että tuolloin sekä Suomen että Ruotsin onnistumista tuki merkittävästi yrityssektorin voimakkaasti vahvistunut kustannuskilpailukyky. Sitä puolestaan avitti molemmissa maissa devalvaatiot, yrityssektorin poikkeuksellisen vahva tuottavuuskasvu sekä työmarkkinoiden sopimustoiminnan koordinaatiolla myötävaikutettu palkkamallit. Tällä kertaa Suomella ei ole kuitenkaan käytössä devalvaatiota. Tämä tarkoittaa sitä, että tulevina vuosina nopean tuottavuuskasvun ja riittävän palkkamallin merkitys korostuu entisestään.

EU:n Suomelle asettamia julkisen talouden sopeutusvaatimuksia ei voida toteuttaa ilman, että samalla aiheutetaan haittaa talouskasvun edellytyksille ja ihmisten hyvinvoinnille. Näin on riippumatta siitä, käytetäänkö sopeutuksessa julkisen talouden menoleikkauksia, veronkorotuksia vai rakenteellisia uudistuksia. On kuljettava pienempien haittojen tietä. On talouspoliittisesti realistista käyttää mittavien sopeutuksien tekemiseen kaikkia kolmea välinettä. Poliittiselle valinnalle on kuitenkin tilaa siinä, millä painotuksilla sopeutuspaketti rakennetaan.

Ja koska vaihtoehtoja on, myös vaihtoehtoiskustannuksia täytyy arvioida. Tällaisessa Suomen julkisen talouden tilanteessa poliittisessa puntaroinnissa tavallista enemmän painoa on syytä asettaa sille, kuinka paljon kukin leikkaus- tai veropäätös haittaa yrityssektorin pitkän aikavälin tuottavuuskasvua. Kohtuullisen hyvän nettovarallisuustilanteen ansiosta Suomen julkisen talouden tilanne ei edelleenkään ole toivoton. Näin ollen, ei ole perusteita hätiköidysti ja amatöörimäisesti perusteltuihin talouden uskomushoitoihin tai tuudittautua toiveajatteluun siitä, että jotkut vero- tai investointipäätökset rahoittavat itse itsensä ja sen päälle vielä korjaa taloutta. Näitä piirteitä on tunnistettavissa viimeaikaisessa talouspoliittisessa

keskustelussa ja valmistelussa. Argumentteina on käytetty heiveröisiä tilastoanalyyskejä, yksittäisiä anekdootteja, kokemusasiantuntijuutta ja jopa intuitiota. Toivottavasti velkajarrusopimus toppuuttelee tällaista keskustelua ja patistaa vahvempien tutkimusnäyttöjen hyödyntämiseen talouspoliittisten päätösten valmistelussa.

Viime vuosina on saatu suuri määrä uutta korkeatasoista tieteellistä tutkimustietoa siitä, mitkä verot ja mitkä menoleikkaukset ovat erityisen haitallisia ja mitkä vähemmän haitallisia yritysten tuottavuuskasvulle. Tätä tietoa soisi hyödynnettävän huolella varsinkin siksi, että sopeutustarpeet ovat niin suuret. On kansalaisten etu, että velkatoryhmällä on käytössä monipuolista, korkealaatuista, tasapuolista ja riippumatonta tutkimustietoa talouspoliittisten päätösten perustaksi.

Taloustieteelliseen tutkimukseen ja huolelliseen valmisteluun tukeutuvilla pitkäjänteisillä ja johdonmukaisilla sopeutuspaketeilla pienennetään negatiivisen talouskierteen riskiä. Sellaiseen saatetaan ajautua, jos julkisen talouden paikkaamiseksi tehdään paljon sellaisia veronosto- ja menoleikkauspäätöksiä, jotka syövät yritysten tuottavuuskasvua. Yritysten tuottavuuskasvun hidastuminen voi kiihdyttää julkisen talouden velkaantumista, ja antaa taas aihetta uusiin sopeutustoimiin. Tämän negatiivisen kierteen päässä voi olla fiskaalinen stagnaatio, jossa yritysten tuottavuus on heikko, kansakunta köyhä ja julkinen talous velkainen sekä alijäämät edelleen suuria.

On kuitenkin muistettava, miksi talouskasvua ja julkisen talouden vahvistamista lopulta tavoitellaan: ihmisten hyvinvoinnin vuoksi. Siksi sopeutustoimien suunnittelussa ja arvioinnissa tarvitaan taloustieteellisen asiantuntijuuden lisäksi myös muiden yhteiskuntatieteiden asiantuntemusta. ■

MIKA MALIRANTA
johtaja

